

שלשה סאיכומים ל'קיץ וחורף' של ברדיצ'בסקי

בגיליון קודם של ננופואטיקה¹ תארנו את מעשה הסאיכום — עיבוד מחודש של טקסטים קיימים, תוך חתירה לשבירת הטקסט הנתון ולהוצאתו מהקשרו המקורי — והצגנו ששה סיפורים קצרים, אשר נגזרו, בטכניקות שונות, מהטקסט המקורי של 'הנדח' לעגנון. בגיליון זה נבחן שלש טכניקות סאיכום נוספות, מופשטות יותר, על הסיפור הקצר 'קיץ וחורף' של מיכה יוסף ברדיצ'בסקי (מתוך הקובץ "רעם היופי" של הספרייה החדשה, 2009). הטכניקות שנבחרו מערערות את המבנה הנרטיבי של הסיפור, ומזמינות את הקורא להשלים את פערי התחביר והתוכן, בעזרת ההקשרים האסוציאטיביים והמבנה הצורני של הסאיכום, ולייצר סיפר משלו.

הסיפור 'חלום האופל' נוצר על ידי בחירה של שמות העצם בסיפור, בסדר בו הם נזכרו (למעט חריגה אחת), וחלוקתם לרשימות. שמות מורכבים, במבנה סמיכות, פורקו לשמות עצם נפרדים, משיקולי מקצב. הסיפור 'במות החורף' נוצר על ידי בחירה של ביטויי היחס בסיפור (ביטויים בהם המבנה התחבירי מאורגן סביב מילת יחס), בסדר בו הם נזכרו, תוך ארגון מחדש בפסקאות מפוסקות. הסיפור 'ולא יסף' ניתן במעין טבלה הקושרת נושאים נבחרים, הממלאים תפקיד מרכזי או מטפורי בסיפור, לפעלים השונים שלהם.

¹ לבלתי ידה ממנו נדה — מבחר סאיכומים ל'הנדח' של עגנון, מני אדלר, ננופואטיקה 5.

חלום האופל

שושקה כפר אוקריאנה עמק אוֹמֶן נחל שדמות קמה תימהון קרח כפור חורף אביב גשם רוויה ריחיים מים חיטיים דגן כוסמים איכרים עגלות שקים
בתים גגות תבן גדרות דומיה אדמה שדה נחלה אישה בנים שור סוס כבשים עגלים חזיר נחירה שוק כסף ביצים בצלים אבטיחים לחם יי"ש מרזח
כוס חבורה

מרתה בת גדולה דם לווייה חן רשמים פנים לב אביב אהבים קסם מראה בוקר ערב טבע חלב לחם כותונת כוכב הוד כישוף רעם יופי פעמון נפש
אֹסִיפ איש אסופי פרא שוק חזירים סוסים עוזר נפח רצען עבד מנוח שולחן ארגז פעמון מכמורת דגים מרתה יופי ארי טרף צלם חמדה בשרים שוקת
נקרה צור

צלצולים תרועה חבלים שיניים לשונות ברזל נחושת המיה רקיע אדמה סערה נפש מחבוא גבולות לילה סתיו ספיחים מלאכים יער מערה אילנות
חלום אופל כלבים זנבות משא כוכבים ערבה

מרתה גבעה נחל פעמון נפש צמח שדה לילה סוד קליפה חליל נשף אֹסִיפ עורף עיניים דם להב סלע עצמות גדר צור גרון צל כוח מכשפה ראש נערה
להב

ילד כלב אדון

במות החורף

באוקראינה, בעמק, על יד רוכסי גבעות, על יד היער הגדול, לשני צדי דרך המלך, עד אומן, מסביב, לאורך ולרוחב, בקמה, מאם הדרך, תחת גבעה נישאה, בגיחו מהקרח, במות החורף.

באמונה, בתמידות.

את הרחיים, את החיטים, את הדגן, את הכוסמים, את יבולה.

את החזיר, את שערתיו.

עד כי ייאלם הדם.

איש עם אחיו, איש לרעהו, באישון ליל, עם האדמה, לרווחה, על יד שולחנו, על יד כוסו, לשמו, לשם החבורה.

את לב כל איש, מנער ועד זקן, בין רעותיה, במגרש בית מרזח, בשדה, במוחות, בלבבות, אחריה, בשיפולי ההר, לנַהם סוסיה, בכותנתה, על כרכוב.

לבית התפילה, למלך החדש, על עץ כרות, לפני סף הבית, עם כותנתה, כקסם, בהוד יופיה, את הלבבות, כביום תרועה, בה.

בלי אב ואם, מן השוק, מכפר לכפר, לעבד, בבית הכהן, באגף השמאלי, בפעמון בית התפילה, כדת.

עד טבורו, מפחד יופיה, לטרף, בצלם, מחמדת בשרים, ברחוב, אצל שוקת המים, דרך הכפר, לעיר המחוז, בחזון, בציצית ראשה, על נקרת הצור, למאכל.

אל מגדל בית התפילה, בפעמון, בעת עבודת המשיח, לעומתו, לתרועה רבה, את שיניו, בחוזקה, ברקיע, לחרדת אלוהים, לשיגעון אהבים.

בערב ראשית הסתיו, בימי האביב, בשדמות הקיץ, במערותיהם, ממעל, בערבה, בלילה, בכל פעם, כצמח השדה, לבוקר, משנתה, בנשף.

ממחנק העשן, בין ידיה, מאחורי הגדר, על הגבעה, בקצה הכפר, על הצור, על מרחבי הנחל, לאור הלילה, ביד נעלמה, את רגליו, למחוז חפצו, לפני עיניו, מאחוריה.

בראשה, ללהב.

לחריקת שן הוריה, על שכמה, לאיש רוסי גדול, לביתו.

ולא יסף

נחל יִתְרֹן
מפלג
עושה
מפלס
הולך
סובב
ייראה
ייעלם
לא ישקה
יוסף
יעשה

האיכרים

עמלים
נשכרים
ינחרו
יהבהבו
יביאו
יחליפו
לא ישבעו
שותים
צועקים
מריבים
כורתים
נושקים
נותנים

מרתה

מרעידה
מרקדת
ידעה
שתתה
חתכה
הרעימה
ישבה
ותיעלם
הופיעה
פילחה
ניצבה
תעתה
ותסובב
מאחרת
ראתה
ותפן
עמדה
ותעצום
חלמה
ותבט
שבה
ותהר
ותלד
ותיניק

ותיארש
ותלך

אֹסִיפּ

מנהל
עוזר
עבד
נכשל
נפטר
הלך
ביקש
מכר
נפגש
נתעלה
שתה
השתכר
קרע
נשבה
משתוקק
מושך
ניתק
ויחזן
ישנס
תוחב
ממשש
הולך
ושב
נִקְרַב
עומד
ויתפוס
נרעם
יגאה
לא יסף
נשבע
וילך
ולא יראה

מלאכי היער
מתגנבים
באים

הלילה

מחריש
משתאה